

50% govorno-slušne rabe jezika (svetovni splet pa ne bo več grafično omejen) s pomočjo mobilne telefonije, lahko pričakujemo še večje jezikovne spremembe v smeri nesinhronega sporazumevanja.

Viri

Ja David Bolter, 2001: *Writing Space. Computers, Hypertext, and the Remediation of Print*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

Nicholas Carr, 2010: *The Shallows. How the internet is changing the way we think, read and remember*. London: Atlantic Books.

Julie Coiro in Elizabeth Dobler, 2007: Exploring online reading comprehension strategies used by sixth-grade skilled readers to search for and locate information on the Internet.

Reading Research Quarterly 40:2, 214–258.

Eurydice, 2002: *Key Competencies*. Brussels: Enschede/ van Muysewinkel.

Tudi na <http://www.eurydice.org>.

N. Katherine Hayles, 2008: *Electronic Literature. New horizons for the Literary*. Notre Dame, Indiana: Notre Dame UP.

Gunther Kress, 2003: *Literacy in the New Media Age*. London: Routledge.

George P. Landow, 1992: *Hypertext. The Convergence of Contemporary Critical Theory and Technology*. Baltimore, London: Johns Hopkins UP.

Anne Mangen, 2011: Branje z ekrana je plitkejšo kot branje s papirja. (Intervju: Plahuta Simčič) *Pogledi* 14. septembra 2011.

Priporočila Evropskega parlamenta in Sveta z dne 18. 12. 2006 o ključnih kompetencah za vseživljensko učenje. *Uradni list Evropske unije* 30. 12. 2006. 394/10.

Eva Vrbnjak in Jože Suhadolnik: Evald Flisar, pisatelj in dramatik. *Pogledi* 27. junija 2012: 16–18.

Marynne Wolf, 2008: *Proust and the Squid. The Story and Science of the Reading Brain*. New York in London: Harper Perennial.

Gaja Kos

PRODOR SODOBNIH SPLETNIH KOMUNIKACIJSKIH OBLIK V MLADINSKO KNJIŽEVNOST

Sodobne komunikacijske oblike, kakršne so se razvile predvsem na spletu, v zadnjih letih vstopajo tudi v mladinsko književnost. Razprava bo poskušala s pomočjo nekaj primerov domačih in tujih mladinskih knjig odgovoriti na vprašanje zakaj in na kakšne načine.

Uvod ali Razvoj in prehod jezika in sloga sodobne spletne komunikacije v mladinsko književnost

Simpozijaska tema Očesa besede iz leta 1997, Mladinska književnost v času elektronskih medijev, je po petnajstih letih vsekakor upravičena do povratka v središče pozornosti – tehnologija napreduje, na prvi pogled, vržen po avtobusu ali ulici, se zdi, da imajo sodobni mladostniki v rokah vedno«gedžete» in nikoli knjig. Seveda je možno, da na takšni ali drugačni napravici berejo knjige, a na tem mestu me ne bodo zanimale knjige, ki so se preselile na bralnike itd., torej digitalne oz. e-knjige, pač pa vprašanje, kako, na kakšen način in v kolikšni meri se je e-komunikacija preselila v knjige.

Ko govorim o e-komunikaciji, imam v mislih elektronsko pošto, Facebook, razne klepetalnice in druga družabna omrežja, pa tudi komuniciranje v obliki telefonskih sporočil, torej sms-ov. Vse naštetu bolj ali manj zahteva hitro, kratko, odločno in učinkovito komuniciranje, udarno izmenjavo informacij, pogosto hitrostno zabijanje žeblice na glavico. V ta namen sta se za omenjene kanale razvila poseben slog in jezik. Strehovec, ki se sicer ukvarja predvsem z digitalnimi literaturami, dobro opiše razvoj oz. spremembe, ki zadevajo besedo v novih visoko tehnoloških časih:

../ vendar pa v obdobju novomedijskih komunikacij tudi verbalno ne izpade kot nekaj staromodnega in neuporabnega. Tudi sama beseda se je prilagodila zahtevam svetlobne hitrosti, digitalnega morfa in virtualne resničnosti; spremenila se je v besedo-podobo-teloganje in začela svoje novo življenje na računalniških zaslonih in zaslonih mobilnikov in dlančnikov. (Strehovec 2007: 321)

»Novi« jezik je deloma, v svoji vizualni različici, torej v delu, ki ga tvorijo različno sestavljeni (nečrkovni) znaki z računalniške tipkovnice, celo internacionalen. Nadalje gre, če se omejim na spletno komunikacijo, pogosto za pogovoren, slengovsko obarvan jezik s krajšavami ali kraticami, za kratke, odsekane stavke, ki skoraj praviloma ne upoštevajo niti najosnovnejših slovničnih pravil. Za jezik in slog torej, ki se podrejata enemu samemu vodilu – praktičnosti. Utegne naštetu prispevati k zmanjšani pismenosti? Morda, a ne nujno (sploh pa ne kar pri vseh po vrsti). Po drugi strani takšen način komuniciranja znižuje reakcijski čas in utegne krepiti agilnost misli; tako seveda lahko deluje v realnem življenju (in ne v literaturi), pri čemer je treba resno premisliti, če ne bi kazalo besede realen postaviti med navednice, saj gre včasih bolj kot za komuniciranje med dvema realnima osebamama, za komuniciranje poljubno fiktivnega profila/uporabnika/virtualne identitete z drugim profilom/uporabnikom/virtualno identiteto. Kako pa takšna komunikacija deluje v knjigi, ujeta na klasični papirnati strani?

Zakaj vnašati elemente spletne komunikacije v mladinska besedila?

V literarnih besedilih gre seveda za *posnetek* takšne komunikacije, ki v svoji natisnjeni statičnosti (hkrati je običajno linearna in na papirju nikoli simultana, npr. odprta in potekajoča v več oknih hkrati oz. z več udeleženci) po eni strani izgubi svoje bistvo, torej hitro izmenjavo informacij tukaj in zdaj, pred našimi očmi in pod našimi prsti, neposrednost in nepredvidljivost, a po drugi strani daje

besedilu pridih svežine, predvsem v smislu aktualnosti, sodobnosti, deloma tudi hitrosti (pogosto gre za nize kratkih replik) in posledično berljivosti in domačnosti. Eden od možnih odgovorov na vprašanje, zakaj avtorji v svoja literarna besedila integrirajo kvazi internetne profile, sms sporočila, odlomke pogovorov s klepetalnic ipd. in ob vsem tem navsezadnje tudi jezik omenjenih kanalov, je nemara želja, da bi »/.../ ujeli globalizirano, hitro, komunikacijsko nasičeno izkušnjo odraščanja v enaindvajsetem stoletju« (Reynolds 2007: 155) in se tako približali mladim, pokazali, da tudi oni poznajo sodobno tehnologijo in njene možnosti, da so v koraku s časom, da vedo, kaj je mladim všeč in da so dovolj fleksibilni, da zmorejo tudi zadnje dosežke informacijske tehnologije organsko integrirati v nekaj tako tradicionalnega, kot je knjiga. Nenazadnje je moč že samo rabo pogovornega jezika in/ali slenga razumeti kot »/.../ polemično držo do slovenskega literarnega kanona in do kulta enotnega, estetiziranega knjižnega jezika.« (Juvan 2006: 204), torej kot neke vrste upor proti ustaljenim normam, kar je mladim gotovo všeč, saj je takšno ali drugačno upiranje tako rekoč tvorni element kulture mladostnikov in odraščanja. Če je avtor še malo bolj radikalen, toliko bolje. Drugi možen odgovor, nedvomno vezan na prvega, je nemara upanje, da bodo knjige, v katerih bodo bralci prepoznali znane (komunikacijske) oblike in torej odkrili nekaj, kar jim je blizu in jih vsakdanje spremlja ter v njihova življenja vnaša dinamiko, napetosti, skrivnosti in zabavo, mladi raje brali; kdo ve, morda pa so prav te knjige takšne: dinamične, napete, skrivnostne in zabavne, skratka, rečeno v pogovorni maniri, nezatežene.

Knjige, ki se spogledujejo s sodobnimi spletnimi komunikacijskimi kanali oz. oblikami

V letu 2011 je pri založbi Goga izšel prevod italijanskega mladinskega romana mlade avtorice Luane Modini *Novo srce (30 dni pri 18-ih)*. Urednik Lenart Zajc v spremni besedi zapiše naslednje: »Luanin slog vrtoglavo niha med slengovsko vulgarnostjo, okrajšavami in simboli, ki jih nekateri uporabljajo pri pisanju SMS, in knjižnim jezikom. /.../ Tako avtorica Luana Modini v Italiji kot prevajalka Veronika Simoniti v Sloveniji sta na tem področju drzno orali ledino.« (Zajc 2011: 226) Kako to izgleda in kako je z drznim oranjem ledine? Takole: »Naj gre Carlo v (I), prasec je in 0 drugega.« (Modini 2011: 60) ali: »Z>er sem dobila sms od s5 istega anonimneža /.../« (Modini 2011: 42) itd. Uveljavljanje pogovornega jezika in raznih kombinacij v mladinski književnosti ni več nič novega, vsekakor pa se v primeru omenjene knjige, ki zna po vsebinski plati z dokaj banalnimi in že večkrat branimi najstniškimi problemi in »problemi« tudi nekoliko podolgočasiti, v slovenskem prevodu bere prepričljivo. Različni simboli (na začetku terjajo s strani v tem oziru ne najbolj veččega bralca nekaj napora, a so dozirani v znosni meri) so sicer novejša vpeljava, a je recimo istega leta kot prevod *Novega srca* izšel tudi izvorni slovenski mladinski roman Cvetke Bevc *Desetka*, v katerem bomo na koncu knjige našli skoraj tristranski slovarček takšnih simbolov oz. grafičnih znakov, ki so bili uporabljeni v besedilu, na primer takole: »Najbrž me je zato doletelo, kar me je doletelo. :-*:- Poljub! Ali pa je bil tak: :-)*(-:«. (Bevc 2011: 36)

Za razliko od *Novega srca* so simboli v *Desetki* vsakokrat označeni s temnim poljem, kar ima za posledico občutek, da so v besedilo vtakani nekoliko manj organsko. Kako je v *Desetki* sicer z jezikom in ubeseditvijo zgodb desetih posameznikov

oz. ene klape? Cvetka Bevc v roman vpelje deset glasov (na začetku vsakega poglavja najdemo tudi kvazi računalniški profil protagonista) in ustvari roman o sodobnih mladostnikih, o FB generaciji, ki del življenja preživi v virtualnih svetovih sodobnih komunikacijskih sredstev. V takšnih časih je klapa, ki se občasno še odtegne od ekranov in poda v »akcijo«, še kako pomembna in s tem v mislih lahko *Desetko* beremo tudi kot roman, ki promovira druženje, predvsem druženje v živo, z vsem, kar prinaša, zahteva in odteguje. Roman je v veliki meri izpisan v pogovornem jeziku in slengu sodobne mladine, ki sta tu in tam pospremljena tudi z neologizmi (npr. zajupsniti, helijaš, zapujsiti, petkati, odobrovljiti). V besedilu so, kot že omenjeno, prisotni tudi simboli, ki bi jih morda še primerneje imenovala kar grafični sleng, vezan na sodobno računalniško in sms-komunikacijo, ki ga bralec, čigar kompetence se začnejo pri smajliju in končajo pri kontra-smajliju, lahko torej dešifrira s pomočjo omenjenega slovarčka. Z opisanim načinom ubeseditve avtorica nedvomno navezuje stik z bralcem, kar počne na dovolj prepričljiv in nekoketen način in je torej pozitiven tudi v tem, da utegne med vrstice zmamiti koga, ki se sicer drži stran od knjig. Kako je sicer s tem, pa vemo – prosto po *Desetki*: dokler ni game over, eni trzajo, drugim pa dol visi.

Ne tako izrazito po grafično slengovski plati, pač pa predvsem na formalni ravni, modele sodobne računalniške komunikacije v svoja besedila vnaša Majda Koren, kar nikakor ni presenetljivo, glede na to, da je avtorica urednica in soavtorica spletne strani Župca o slovenski mladinski književnosti (www.zupca.net). »Nastala je, ker je Majda kot prva na slovenskem literarnem prizorišču dojela pomen novih načinov komuniciranja mladih in razumevanja njihove izmuzljive identitete.« (Zupan Arsov 2008: 108) V predstavitvi avtorice na koncu romana *Julija je zaljubljena LOL* preberemo tudi sledeče: »Z inventivno likovno opremo akademske slikarke Milanke Fabjančič /.../ odpirata ustvarjalki nove strani v razumevanju knjige kot zaveznice novih tehnologij in odraščajočih generacij.« (Zupan Arsov 2008: 108), kar nedvomno velja tudi za njen roman *Maj za vedno* :). Protagonist slednjega je fant, ki mu diagnosticirajo chronovo bolezen, del dogajanja pa je umeščen v klepetalnico Čvekač. Tako v internetnem dopisovanju kot v dialogih avtorica zvečine uporablja pogovorni jezik s prvinami najstniškega slenga, vključno z LOL-i, WTF-ji in drugimi izmisleki generacije virtualnega sveta in hitrih prstov, ki služijo pospeševanju zapisovanja in hitrost dopisovanja približujejo hitrosti pogovora. Zanimivo je, da bomo v knjigi našli tudi nekaj dejansko obstoječih internetnih povezav, ki jih bralec lahko razišče, kar pomeni, da v klasično besedilo vnašajo celo sled »interaktivnosti« in ga hkrati širijo! Tudi v primeru Majde Koren lahko torej zaključim, da je njeno pisanje mladim zavoljo aktualne oblike, v katero poleg omenjenega vdira tudi vizualno, zaradi zračnosti, dinamičnosti, ravno pravšnje informativnosti in poznavanja komunikacijskih in siceršnjih navad mladostnikov gotovo všeč. *Julija je zaljubljena LOL*, za katero velja podobno kot za roman *Maj za vedno* :, se deloma dogaja na netSPACEBOOKU, v besedilo pa so vključena tudi elektronska pisma in nekaj sms-ov.

Nekaj malega spletnih klepetov (na MSN-ju) bomo našli tudi v romanu *Od RTM do WTF* Asje Hrvatin (v katerem je sicer vsebinski poudarek povsem drugje) in v romanu Neli Kodrič *TITA@boginja.smole.in.težav.si*, kjer so klepeti umeščni na IRC, torej v knjigah, ki želita bržkone že z »modernima« naslovoma pritegniti pozornost mladih. Še kakšen primer bi seveda lahko našli, a naj bo dovolj za ilustracijo, na kakšen način in v kolikšni meri v (domačo) mladinsko književnost

prodirajo oblike sodobne internetne komunikacije in njeno besedišče. Splet z različnimi možnostmi komuniciranja pa v mladinske knjige ne prodira samo na ravni forme, pač pa tudi na ravni vsebine, torej kot tema sodobne mladinske književnosti (tako deloma tudi v romanu *TITA@boginja.smole.in.težav.si*).

Knjige, ki svarijo pred sodobnimi spletnimi komunikacijski kanali

Pravzaprav bi knjigo *Julija je zaljubljena LOL* prav lahko uvrstila tudi v to poglavje, saj Majda Koren v njej opozarja na pasti internetnih zmenkarij in vzporednih oz. lažnih identitet, a to v primerjavi z avtorico knjige *Dragi Zaza* počne precej bolj milo in manj dramatično: »Ob vsem tem se avtorica brez moraliziranja zaveda pasti, ki prežijo na nadobudneže. Nanje tudi opozarja, a nikoli z dvignjenim kazalcem, vedno ji uspe izvesti neki dobrodušni pomežik, ki se obrne v nasmeh. Varno gibanje v svetu medmrežja postaja skrb vedno več odraslih, nevarnosti in pasti se zavedajo tudi mladi. Iz sveta že slišimo, da so se zaradi vzpostavljanja lažnih identitet zgodile hude stvari.« (Zupan Arsov 2008: 109)

Prav o hudih stvareh pa spregovori Christina Kilbourne v romanu *Dragi Zaza*, ki mu je na zadnjih straneh celo dodana rubrika »Nekaj nasvetov za varnost na spletu«. Gre za dnevniški roman, skozi katerega avtorica opozarja na morebitne usodne posledice na videz brezskrbnih in neškodljivih spletnih klepetov, flirtanja in podobnega. Maxine, zapisovalka dnevnika, namreč prav zaradi spleta izgubi najboljšo prijateljico Leah; njeni zapisi so način, kako preboleti tragično izgubo in se izvleči iz depresije, kar ji na koncu tudi uspe. Hkrati pred bralcem razkrije, kako so prav z njeno pomočjo – torej s pomočjo lažnih sporočil, ki jih je pod nadzorom detektiva Lucasa in staršev pošiljala osumljencu – prišli na sled sprevrženemu DuhOvitežu, na videz neškodljivemu članu skupnosti, in ga spravili za zapahe, kjer ne bo nikoli več predstavljal grožnje nobenemu dekletu. »Človeka ne moreš oceniti po videzu ali po tem, kakšna spletna sporočila ti pošilja.« (Kilbourne 2008: 166)

Sklep

Razprava ugotavlja, da različne oblike spletnega komuniciranja v mladinsko književnost vstopajo na dva načina oz. na dveh ravneh: bodisi na ravni forme bodisi vsebine. V prvem primeru gre za »posnetke« pogovorov s spletnih klepetalnic, za podajanje informacij v obliki sms-ov in mejlov ipd., k čemur spada tudi na novo razvito besedišče. Slovenska pisateljica, ki ji je omenjeno izrazito blizu, je Majda Koren, ki je, tako kot tudi nekateri drugi avtorji in prevajalci, v posnemanju komunikacijskih navad sodobnih mladostnikov avtentična in prepričljiva. V drugem primeru gre za knjige, ki tematizirajo splet in možnosti, ki jih ponuja v komunikacijskem oziru, večkrat s poudarkom na njegovih pasteh. Na vprašanje, zakaj je v zadnjih letih prišlo do prodora spletnih načinov oz. oblik komuniciranja v mladinsko književnost, pa se ponuja predvsem en odgovor, ki je v razpravi tudi natančneje obdelan – pospešeno navezovanje stika z mladimi bralci, želja po vsečnosti in branosti.

Viri in literatura

- Asja Hrvatin, 2008: *Od RTM do WTF*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Odisej).
- Christina Kilbourne, 2008: *Dragi Zaza*. Prevod Alenka Perger. Dob: Miš (Zbirka Z(o)renja).
- Cvetka Bevc, 2011: *Desetka*. Ljubljana: Arsem.
- Janez Strehovec, 2007: *Besedilo in novi mediji: od tiskanih besedil k digitalni besedilnosti in digitalnim literaturam*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura (Zbirka Novi pristopi).
- Kimberley Reynolds, 2007: *Radical Children's Literature: Future Visions and Aesthetic Transformations in Juvenile Fiction*. Hampshire: Palgrave MacMillan.
- Lenart Zajc, 2011: *Novo srce – mlado srce*. V: Luana Modini: *Novo srce (30 dni pri 18-ih)*. Prevod Veronika Simoniti. Novo mesto: Goga (Zbirka Lunapark).
- Luana Modini, 2011: *Novo srce (30 dni pri 18-ih)*. Prevod Veronika Simoniti. Spremnna beseda Lenart Zajc. Novo mesto: Goga (Zbirka Lunapark).
- Majda Koren, 2008: *Julija je zaljubljena LOL*. Ilustracije Milanka Fabjančič. Ljubljana: Karantanija (Knjižna zbirka Generacije).
- Majda Koren, 2009: *Maj za vedno :)*. Ilustracije Milanka Fabjančič. Spremnna beseda Rok Orel. Ljubljana: Karantanija (Knjižna zbirka Generacije).
- Marko Juvan, 2006: *Literarna veda v rekonstrukciji: uvod v sodobni študij literature*. Ljubljana: Literarno-umetniško društvo Literatura (Zbirka Novi pristopi).
- Neli Kodrič, 2002: *TITA@boginja.smole.in.težav.si*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Knjižnica Sinjega galeba; 308).
- Tadeja Zupan Arsov, 2008: O avtorici. V: Majda Koren: *Julija je zaljubljena LOL*. Ilustracije Milanka Fabjančič. Ljubljana: Karantanija (Knjižna zbirka Generacije).

Tilka Jamnik

MLADI IN MEDIJI V SODOBNI MLADINSKI KNJIŽEVNOSTI

Prispevek nadgrajuje anlizo, ki je nastala za potrebe otroških parlamentov v šolskem letu 2010/2011 na temo *Vpliv medijev in družbe na oblikovanje mladostnika*. Šolski otroški parlamenti so se tedaj po dobrih desetih letih (Mladi in mediji, 1999) ponovno lotili medijev in njihovega vpliva na oblikovanje mladostnika, saj se medijska situacija zelo hitro spreminja.

Živimo v svetu, ki so ga zavzeli mediji, ti pa stvarnosti več ne odslikavajo, temveč jo oblikujejo, poudarja Jernej Šček.¹ Od medijskih vsebin so odvisni vsi, tudi mladi, saj nas te obkrožajo vsepovsod – po televiziji, radiu, v tisku, filmih,

¹ Jernej Šček, *Mladi in mediji – poskus uspeva*. http://www.noviglas.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=1324&Itemid=30